

تأثیر بی‌ثباتی نرخ ارز بر تراز تجاری بخش ورزش در کشورهای منتخب منا**رقیه سرلاب^۱، میر حسن سیدعامری^۲**

۱. استادیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه ارومیه (نویسنده مسئول)

۲. استاد مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه ارومیه

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۱۴

چکیده

در این مطالعه اثر بی‌ثباتی نرخ ارز بر تراز تجاری بخش ورزش در کشورهای منتخب منا بررسی شده است. بدین‌منظور از داده‌های صادرات و واردات کالاهای ورزشی ۱۱ کشور منتخب منا در طی دوره ۲۰۱۸-۲۰۰۰ که از سایت مرکز تجارت جهانی جمع‌آوری شد، استفاده شد. پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و به لحاظ روش پژوهش از نوع مطالعات توصیفی-تحلیلی بود. گردآوری آمار و داده‌های پژوهش به‌صورت اسنادی و کتابخانه‌ای بود. همچنین آمار متغیرهای مربوط به تولید ناخالص داخلی سرانه کشورها، تولید ناخالص داخلی سرانه کل دنیا و نرخ واقعی ارز از بانک جهانی گردآوری شد. سپس با استفاده از روش‌های مبتنی بر داده‌های پانلی از جمله تکنیک‌های اثرات ثابت، اثرات تصادفی و حداقل مربعات وزنی انعطاف‌پذیر سعی شد بهترین مدل برآوردی برای تفسیر و ارائه نتایج انتخاب شود. پس از بررسی آماره‌های لازم، مدل نهایی برای تفسیر نتایج با کمک نرم‌افزار ایویوز نسخه نه انتخاب شد. نتایج پژوهش نشان داد که متغیرهای لگاریتم نرخ ارز واقعی، لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه و لگاریتم تولید ناخالص داخلی جهان اثر معناداری بر لگاریتم تراز تجاری ورزشی در کشورهای منتخب منا داشتند؛ بنابراین تدوین سیاست‌های مناسب در جهت کاهش وابستگی به واردات محصولات ورزشی و برنامه‌ریزی مناسب در جهت بهبود صنعت لازم و ضروری است.

واژگان کلیدی: بی‌ثباتی نرخ ارز، تراز تجاری بخش ورزش، صادرات و واردات، صنعت ورزش.

1. Email: rsarlab@yahoo.com

2. Email: m.ameri@urmia.ac.ir

مقدمه

هر کشوری برای رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی راه‌های متعددی را دنبال می‌کند. اقتصاد ایران برای درمان ماندن از اقتصاد تک‌محصولی به شدت نیازمند توسعه در کانال‌های متنوع مالی و اقتصادی است. صنعت ورزش و زیربخش‌های آن به‌ویژه صنعت کالاهای ورزشی از جمله راه‌های یادشده به‌شمار می‌رود؛ زیرا پیش‌بینی‌ها نشان داده است تجارت بین‌المللی کالاهای ورزشی و صادرات و واردات این کالاها در اثر افزایش مشارکت ورزشی و تقاضای پوشاک و تجهیزات ورزشی در سال ۲۰۲۲ افزایش خواهد یافت. تولید لوازم و تجهیزات ورزشی و ارائه خدمات ورزشی به رونق اقتصادی ورزش کمک کرده است و سبب بهبود توسعه ورزش در کشورها شده است و به‌صورت یک کالا یا محصول تجاری در سیستم اقتصادی جامعه نقش مؤثری ایفا کرده است (شریفیان، یوسفی و قهرمان تبریزی، ۲۰۱۶، ۶۸). تجاری‌شدن و حرفه‌ای‌شدن صنعت ورزش که دارای تأثیرات اقتصادی و اجتماعی در سطح بین‌المللی است، به توسعه بخش ورزش به‌عنوان یک صنعت سودآور منجر شده است. اندازه صنعت ورزش جهان در سال ۲۰۱۶، ۱/۳ تریلیون دلار آمریکا تخمین زده شده بود. همچنین درآمد کل بازارهای جهانی صنعت ورزش در سال ۲۰۱۷ برابر با ۹۱ میلیارد دلار آمریکا بود (سرلاب، ۲۰۱۸، ۳۵). گروه‌های بین‌المللی زیادی در تجارت و تولید کالاهای ورزشی هستند که نقش مهمی در صادرات و واردات این اقلام دارند؛ مانند نایک^۱، آدیداس^۲، ریبوک^۳ و... که نام‌های مشهور در این عرصه هستند (غلامزاده فاسندوز، ۲۰۱۶، ۳۸). بین سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۱۷ میانگین نرخ رشد سالیانه ارزش تجارت بین‌الملل در کالاهای ورزشی (به‌استثنای تجارت در داخل اتحادیه اروپا) ۴/۴ درصد برای صادرات و ۸/۴ درصد برای واردات بود. میانگین رشد سالیانه صادرات کالاهای ورزشی (در داخل و خارج از اتحادیه اروپا) در ۲۳ کشور از ۲۸ کشور عضو اتحادیه اروپا مثبت بود که در این میان هفت کشور شامل قبرس، مجارستان، مالت، بلغارستان، بلژیک، لهستان و لوکزامبورگ متوسط نرخ رشد سالانه‌ای بیشتر از ۱۰ درصد برای خود ثبت کرده‌اند و از سوی دیگر این میزان برای ایرلند منفی و برابر با ۲/۵- درصد و برای استونی منفی و برابر با ۲/۴- درصد ثبت شده است (یورواستات^۴، ۲۰۱۹، ۲). همچنین آمارها نشان داده است که میانگین نرخ رشد سالانه صادرات کالاهای ورزشی در طی سال‌های ۲۰۱۷-۲۰۰۷ برای امارات برابر با ۰/۱۳ درصد بوده است و واردات کالاهای ورزشی برای ایران برابر با ۰/۲۰ درصد و برای امارات برابر با ۰/۴۷ درصد بوده است (سرلاب، ۲۰۱۸، ۴).

-
1. Nike
  2. Adidas
  3. Reebok
  4. Eurostat

در دهه‌های اخیر تجارت جهانی به‌واسطه بهره‌گیری از راهبردهای فعال تجاری، انقلاب در فناوری اطلاعات و مخابرات و رفع موانع تجاری در سطوح ملی و بین‌المللی، روندی روبه‌رشد داشته است. همچنین کشورها به‌سوی مشارکت و حضور هر چه بیشتر در بازارهای جهانی ترغیب می‌شوند؛ تا جایی که سهم برخی از کشورها در تجارت جهانی بر سهم آنان از تولید جهانی پیشی گرفته است (احمدی شادمهری و احمدیان یزدی، ۲۰۱۲، ۱۱۵). تراز تجاری که از آن به‌عنوان خالص صادرات نیز یاد می‌شود، تفاوت ارزش پول واردات و صادرات در طی یک دوره معین است و در بررسی وضعیت تجاری کشورها از اهمیت شایانی برخوردار است. در واقع با بررسی وضعیت تراز تجاری یک کشور می‌توان به وضعیت اقتصادی آن کشور در عرصه بین‌المللی پی برد (فعالجو و نظری سفیدان، ۱۳۹۷، ۲۴۶). بیشتر دولت‌ها نگران نبود توازن تجاری بر وضعیت اقتصادی کشور خود هستند؛ چراکه به نبود تعادل اقتصاد کلان منجر می‌شود و مانعی برای پیشرفت اقتصاد کشور در بلندمدت به‌شمار می‌رود؛ به همین دلیل است که وضعیت تراز تجاری یکی از مهم‌ترین متغیرهای کلان و محدودیت‌های راهبردی اقتصادی در ایران است (کازرونی، بهمنی اسکوئی، اصغرپور و عبدالحسن بیگی، ۲۰۱۹، ۱۲۶).

اعمال تعرفه و سهمیه در کالاهای وارداتی، ارائه یارانه به بنگاه‌های صادرکننده و کاهش ارزش پول و کاهش ارزش پول محلی در مقایسه با سایر ارزها ابزارهای سیاسی‌اند که می‌توانند بر تراز تجاری تأثیر بگذارند (دوگرو، ایسک و ترک^۱ و همکاران، ۲۰۱۹، ۱۳). از سوی دیگر به‌جای محدودیت‌های شدید مانند تعرفه‌ها و سهمیه‌ها، نرخ ارز می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای سیاست‌گذاری اقتصادی برای مدیریت و اصلاح تراز کسری تجاری استفاده شود (بهمنی اسکویی و هگرتی^۲، ۲۰۱۱، ۱۵۸۰). از دیرباز یکی از مهم‌ترین و چالش‌برانگیزترین بحث‌ها در اقتصاد کلان، اثر تغییرات نرخ ارز بر متغیرهای کلان اقتصادی به‌خصوص در بخش تجارت خارجی بوده است؛ چراکه نوسانات نرخ ارز از طریق تغییر ارزش پول بر ارزش صادرات و واردات، تراز پرداخت‌ها را نیز تحت‌الشعاع قرار می‌دهد (جعفرآبادی و فطرس، ۲۰۱۶، ۲۴). ثبات نرخ حقیقی ارز به‌دلیل اثرگذاری بر مزیت رقابتی در تجارت و سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد کشورها از اهمیت زیادی برخوردار است؛ از این‌رو در حوزه تجارت بین‌الملل آگاهی کشورها از تغییرات نرخ ارز و اثرگذاری آن بر قیمت کالاهای صادراتی و وارداتی برای کشورهایی که به‌دنبال منتفع شدن از تراز تجاری خود هستند، بسیار سودمند است (لطفعلی‌پور و بازرگان، ۲۰۱۶، ۷۴)؛ زیرا اطمینان‌نداشتن از نرخ ارز و بی‌ثباتی‌های آن در تجارت، فعالان اقتصادی و بنگاه‌های اقتصادی را در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌هایی که در زمینه تولید، سرمایه‌گذاری و مصرف بر پایه این نرخ خواهند

-
1. Dogru, Isik & Turk
  2. Bahmani-Oskooee & Hegerty

داشت، با مشکل مواجه می‌کند. نتایج پژوهش کازرونی و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که افزایش نرخ ارز در هر سه رژیم (کسر تجاری متوسط، پایین و بالا) موجب بهبود تراز تجاری شده است. لطفعلی‌پور و بازرگان (۱۳۹۵) بیان کردند در کوتاه‌مدت نوسانات نرخ ارز حقیقی مؤثر تنها برای کشور آلمان به کاهش تراز تجاری منجر می‌شود و در بلندمدت برای کشور ایتالیا به افزایش تراز تجاری منتهی می‌شود. دوگرو و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند استهلاک دلار آمریکا تراز تجاری ایالات متحده را با هر سه شریک تجاری (کانادا، مکزیک و انگلستان) بهبود می‌بخشد؛ با این حال، در حالی که افزایش ارزش دلار ایالات متحده آمریکا تعادل تجاری دوجانبه گردشگری ایالات متحده با کانادا و انگلستان را خراب می‌کند، در نهایت در بلندمدت بر تجارت دوجانبه گردشگری ایالات متحده با مکزیک اثرگذار نخواهد بود.

بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته تجارت بین‌الملل به خصوص صادرات غیرنفتی را محور توسعه پایدار می‌دانند. اهمیت و ضرورت حضور کالاهای ساخت یک کشور در بازارهای جهانی و در فضای اقتصاد بین‌المللی از مهم‌ترین عوامل توسعه است؛ به طوری که نقش و اثر تجارت خارجی و صادرات کالاهای غیرنفتی در این بین به اندازه‌ای مهم است که اغلب اقتصاددانان آن را یکی از مسیرهای اصلی نیل به رشد و توسعه اقتصادی کشورها می‌دانند (حمیدی، رسولی و جعفرپور، ۲۰۱۷، ۲). در کشورهای مناسبتاً که کشورهای عمده تولیدکننده نفت از جمله ایران هستند، یکی از مسائل اساسی در حوزه تجارت بین‌الملل، موضوع درآمدهای نفتی و تأثیرات آن بر اجزای اقتصاد کشور است. براساس نتایج بسیاری از مطالعات تجربی، دلیل اصلی توسعه نیافتگی کشورهای نفت‌خیز از قبیل ایران اتکا به درآمدهای نفتی است. کاهش قیمت نفت و تحریم‌ها، باعث کاهش صادرات نفتی و به وجود آمدن کسری تراز تجاری می‌شود (رضاقلی‌زاده، آقایی و کیوان‌پور، ۲۰۱۸، ۱۴۷)؛ از این رو تلاش برای بهبود وضعیت تجاری کشور به خصوص افزایش صادرات غیرنفتی که کاهش وابستگی اقتصاد به صادرات نفت را به دنبال دارد، حائز اهمیت است. از طرفی درآمدهای نفتی نیز به شدت تحت تأثیر نوسانات نرخ ارز و قیمت نفت هستند؛ بنابراین می‌توان گفت اتکا به آن‌ها موجب بی‌ثباتی و بی‌اطمینانی به درآمدها می‌شود (مصباحی، حقیقت، فلاحی، کازرونی و اصغرپور، ۲۰۱۸، ۹۷). توسعه صادرات به خصوص صادرات غیرنفتی به عنوان یک جهت‌گیری اساسی در برنامه‌ریزی توسعه، از مهم‌ترین مؤلفه‌های دستیابی به رشد مستمر اقتصادی است. این رویکرد علاوه بر خارج کردن اقتصاد از حالت تک‌محصولی، به بهبود تراز پرداخت‌ها منجر می‌شود و امکان گسترش بازارهای داخلی، تخصص‌یافتن در تولید، استفاده از فناوری و شیوه‌های نوین تولیدی، ترغیب و تشویق صنایع داخلی به نوآوری و ابداع را فراهم می‌کند و از طریق افزایش سرمایه‌گذاری و ارتقای بازدهی عوامل تولید، رشد و توسعه اقتصادی را

به‌همراه دارد (حمیدی، رسولی و جعفرپور، ۲۰۱۷، ۴). تجارت خارجی کالاهای ورزشی یکی از عوامل تأثیرگذار بر رشد اقتصادی برخی کشورهای در حال توسعه است. از آنجاکه کشورهای منا جزو کشورهایی هستند که به صادرات نفتی متکی هستند، توسعه صادرات کالاهای غیرنفتی از قبیل کالاهای ورزشی از جمله راه‌ها برای این کشورها به‌شمار می‌رود.

در کشورهای منا یا کشورهای تک‌محصولی و متکی به نفت، شاكلة اقتصاد و بخش‌های مختلف آن اعم از تولید، مصرف، واردات، صادرات، سرمایه‌گذاری و... به درآمدهای نفتی وابسته است؛ بنابراین در اقتصاد ایران نیز می‌تواند بر بخش‌های مختلفی نظیر بخش صنعت ورزش، کالاهای ورزشی، گرایش مردم به ورزش و تقاضای مردم برای کالاهای ورزشی اثرگذار باشد. اقتصاد ایران همیشه از نوسانات نرخ ارز متأثر بوده است و صنعت کالاهای ورزشی که از صنایع مهم فرهنگی، اجتماعی و رفاهی است، از این امر مستثنا نیست. این صنعت به رخدادهای بازارها، شوک‌های ارزی، سیاست‌های پولی و سیاست‌های دولت حساسیت دارد و هر رویداد درخور توجهی بر قیمت این بازار نیز تأثیر می‌گذارد؛ بنابراین در این پژوهش بدون در نظر گرفتن حساب خدمات، صرفاً به بررسی تراز تجاری کالایی غیرنفتی پرداخته شده است. همچنین از آنجا که تراز تجاری وابستگی مستقیم با قیمت جهانی نفت ندارد، می‌توان گفت از آسیب‌های اقتصادی ناشی از نوسانات قیمت نفت در امان است و متغیر باثبات-تری در مقایسه با تراز تجاری کل است و روند تحولات را در بلندمدت به نحو بهتری می‌تواند پوشش دهد؛ بنابراین ما به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که آیا نرخ ارز و نوسانات آن بر تراز تجاری ورزشی کشورهای منتخب منا اثر دارد؟ و میزان این اثرگذاری چقدر است؟ امید است نتایج پژوهش به بهبود سیاست‌گذاری در حوزه کالاهای ورزشی کمک کند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و به لحاظ روش پژوهش از نوع مطالعات توصیفی-تحلیلی است. داده‌های مورد نیاز به صورت کتابخانه‌ای و اسنادی جمع‌آوری شده است. برای بررسی اثر نرخ ارز بر تراز تجاری بخش ورزش ایران و کشورهای منتخب منا از داده‌های مربوط به صادرات و واردات کالاهای ورزشی طی سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۰۰ استفاده شد. داده‌های صادرات و واردات کالاهای ورزشی ۱۱ کشور منتخب منا از سایت مرکز تجارت جهانی جمع‌آوری شد. همچنین آمار متغیرهای مربوط به تولید ناخالص داخلی سرانه کشورهای، تولید ناخالص داخلی سرانه کل دنیا و

نرخ واقعی ارز از بانک جهانی گردآوری شده است. برای تخمین مدل پژوهش از نرم‌افزار ایویوز^۱ نسخه^۲ نه استفاده شد. در بیشتر مطالعات تجربی برای بررسی اثر نرخ ارز بر تراز تجاری از مدل شماره یک استفاده شده است که پژوهشگرانی چون بهمنی اسکویی و کانتی پونگ^۳ (۲۰۰۱)، نارایان^۴ (۲۰۰۴)، ریز گامز و سین پاز^۵ (۲۰۰۵)، کالینچو، ازتوک و آرتان^۶ (۲۰۰۹)، بهمنی اسکویی و هالیکاوغلو^۷ (۲۰۱۷) و آریز، گامز و سنایز^۸ (۲۰۱۷) آن را به کار برده‌اند؛ البته مدلی که برای تراز تجاری بخش ورزش در این مقاله به کار رفته است، شکل تقلیل‌یافته مدلی است که روز^۹ (۱۹۹۰، ۱۹۹۱) معرفی کرده است. این مدل یک تابع دوطرفه لگاریتمی است که در آن عمده متغیرهای اثرگذار بر تراز تجاری شامل نرخ ارز، درآمد واقعی داخلی و درآمد واقعی خارجی هستند. شکل کلی مدل در زیر آورده شده است:

$$LRSTB_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 GDP_{i,t-1} + \alpha_2 GDPW_{it} + \alpha_3 REX_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

در این مدل، i متغیر برای کشور نام^۹، t متغیر در سال نام^{۱۰} و L نماد لگاریتم است. RSTB تراز تجاری واقعی ورزشی است که در این مطالعه از تقسیم صادرات کالاها بر واردات کالاهای ورزشی به دست آمده است. شایان ذکر است که کالاهای ورزشی صادراتی و وارداتی بررسی شده عبارت‌اند از: کفش‌های ورزشی و اسکیت و دوومیدانی، پوشاک و گرم‌کن، لباس اسکی و لباس شنا و دستکش، انواع توپ‌های ورزشی، راکت‌ها، قایق‌های تفریحی و ورزشی، تجهیزات تیراندازی، بیلیارد، بولینگ و سایر اشیاء و ادوات برای تمرین‌های عمومی فیزیکی، ژیمناستیک یا ورزش پهلوانی و سایر کالاهای متفرقه. آمار مربوط به این متغیر از مرکز تجارت جهانی جمع‌آوری^{۱۱} شده است. GDP نام اختصاری برای تولید ناخالص داخلی سرانه است که در این مطالعه از تولید ناخالص داخلی سرانه به جای تولید ناخالص داخلی استفاده شده است. تولید ناخالص داخلی سرانه مجموع ارزش ناخالص تمام تولیدکنندگان اقتصاد یک کشور به اضافه هرگونه مالیات بر محصول تولیدی و کسر یارانه‌هایی است که در ارزش

1. Eviews
2. Bahmani-Oskooee & Kantipong
3. Narayan
4. Reis Gomes & SennePaz
5. Kalyoncu, Ozturk & Artan
6. Bahmani-Oskooee & Halicioglu
7. Arize, Gomes & Senne Paz
8. Rose

۹. I نام کشور مربوطه است؛ به‌عنوان مثال، متغیر تراز تجاری برای کشور ایران

۱۰. T نام سال بررسی شده است؛ به‌عنوان مثال، متغیر تراز تجاری در سال ۲۰۱۸

محصولات گنجانده نشده است که بر جمعیت آن کشور تقسیم شده است. داده‌های مربوط به تولید ناخالص داخلی واقعی به قیمت دلار سال ۲۰۱۱ از بانک جهانی^۱ جمع‌آوری شده است. تولید ناخالص داخلی^۲ سرانه کل دنیا از جمع تولید ناخالص کشورهای جهان بر جمعیت جهان به‌دست می‌آید. این متغیر در این مطالعه از تقسیم تولید ناخالص سرانه واقعی به قیمت دلار سال ۲۰۱۱ بر جمعیت جهان به‌دست آمده است. متغیر نرخ واقعی ارز^۳ که در این مطالعه برای به‌دست‌آوردن نرخ واقعی ارز، از رابطه زیر استفاده شده است:

$$REX_{it} = OEX_{it} \left(\frac{CPI_{it}}{USCPI_{it}} \right) \quad (2)$$

که در آن OEX_{it} نرخ ارز اسمی کشور مدنظر، CPI_{it} شاخص قیمت مصرف‌کننده کشور مدنظر و $USCPI_{it}$ شاخص قیمتی مصرف‌کننده کشور آمریکاست. آمارها و اطلاعات به‌کاررفته در این پژوهش از بانک اطلاعاتی شاخص‌ها و آمارهای اقتصادی بانک جهانی و مرکز تجارت بین‌المللی (۲۰۱۹) استخراج شده است. جامعه آماری این مطالعه کشورهای منطقه منتخب منا (الجزایر، بحرین، مصر، ایران، اردن، کویت، مراکش، عمان، عربستان سعودی، تونس و امارات) هستند. نمونه نهایی مطالعه نیز براساس موجودیت داده‌های مطالعه انتخاب شد که در جدول شماره یک کشورهای منتخب منا ارائه شده است.

نتایج

در این مطالعه از تکنیک داده‌های پانل کلاسیک استفاده شده است که عبارت‌اند از: اثرات ثابت^۴، اثرات تصادفی^۵ و حداقل مربعات وزنی انعطاف‌پذیر^۶ و آزمون‌های مرتبط (آزمون F، هاسمن^۷ و لگاریتم راست‌نمایی^۸). در جدول شماره یک آمار توصیفی متغیرهای پژوهش برای تمام داده‌ها در کشورهای منتخب و در طول دوره زمانی ۲۰۱۸-۲۰۲۰ ارائه شده است.

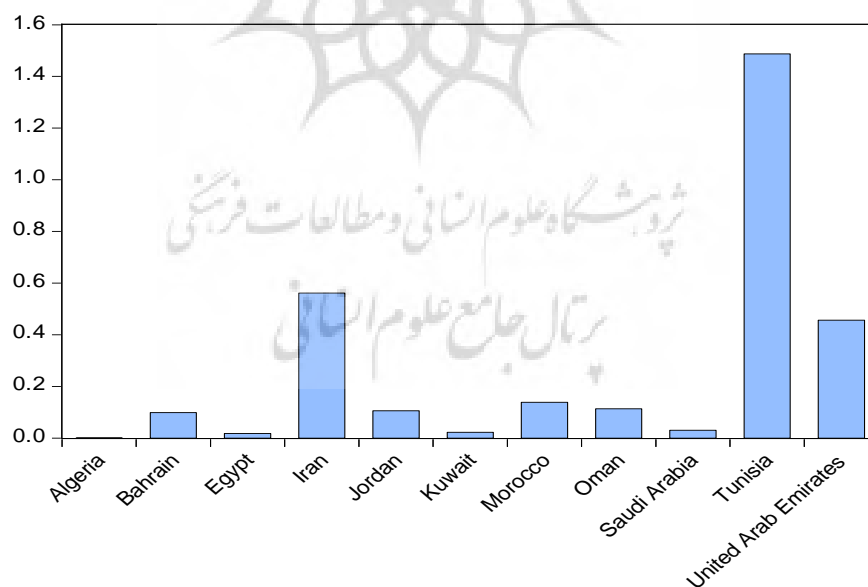
1. World Bank
2. Gross Domestic Product
3. Real exchange rates
4. Fixed Effect
5. Random Effect
6. Feasible Generalized Least Squares (FGLS)
7. Hausman
8. Likelihood-Ratio Test

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای به کاررفته در مدل پژوهش

Table 1- Descriptive Statistics of Variables Used in the Research Model

Maximum	Minimum	S. E	M	Frequency	Variable
۳۴/۱	-۵۳/۱۵	۶۰/۲	-۳/۰۱	۲۰۹	لگاریتم تراز تجاری واقعی بخش ورزش LRSTB
۵۴/۱۱	۴۱/۸	۹۰/۰	۹۷/۹	۲۰۹	لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه LGDPII
۶۷/۹	۲۴/۹	۱۳/۰	۴۶/۹	۱۹	لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه جهان LGDPPW
۷۱/۲۶	-۴۰/۱	۷۵/۷	۸۳/۳	۲۰۹	لگاریتم نرخ واقعی ارز LREX

برای مثال همان طور که در جدول شماره یک مشاهده می شود، متغیر لگاریتم تراز تجاری واقعی بخش ورزش در کشورهای منتخب دارای میانگین ۳/۰۱ منفی است که بیشترین مقدار آن ۱/۳۴ واحد است. ویژگی های سایر متغیرهای مطالعه نیز همانند متغیر لگاریتم تراز تجاری واقعی بخش ورزش در جدول شماره دو منعکس شده است. در شکل شماره یک تراز تجاری کشورهای منتخب در طول دوره مطالعه شده ترسیم شده است.

شکل ۱- میانگین تراز تجاری ورزشی کشورهای منتخب در دوره زمانی ۲۰۱۸-۲۰۲۰ (مرکز تجارت جهانی، ۲۰۱۸)

با توجه به شکل شماره یک مشخص می‌شود که در بین کشورهای منتخب، تونس، امارات و ایران تراز تجاری ورزشی بالاتری در مقایسه با سایر کشورها دارند. قبل از برآورد مدل مطالعه، ایستایی متغیرهای مطالعه با استفاده از آزمون‌های لین، لوین و چو^۱ بررسی شده است. بررسی وضعیت پایایی متغیرهای مدل با استفاده از آزمون‌های ذکر شده در ریشه واحد داده‌های تابلویی در جدول شماره دو ارائه شده است.

جدول ۲- آزمون ریشه واحد

Tanble2- Unit Root Test

Degree of stability	Level	
I(0)	-1.84 (0.03)	لگاریتم تراز تجاری واقعی بخش ورزش LRSTB
I(0)	-68.3 (0.00)	لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه LGDPPPI
I(0)	-21.4 (0.00)	لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه جهان LGDPPW
I(0)	-47.1 (0.06)	لگاریتم نرخ واقعی ارز LREX

با توجه به نتایج درج شده در جدول شماره دو مشخص می‌شود که تمامی متغیرهای مطالعه در سطح ایستا هستند و به عبارتی ریشه واحد ندارند (بنابراین به برآورد هم‌جمعی متغیرها نیاز نیست)؛ از این رو با توجه به سطح ایستایی متغیرها از تکنیک برآورد پانل کلاسیک به منظور برآورد الگوی مطالعه استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون‌های ایستایی، از تکنیک‌های پانل کلاسیک به منظور بررسی روابط بین متغیرها استفاده شده است که عبارت‌اند از اثرات ثابت، تصادفی و حداقل مربعات وزنی انعطاف‌پذیر. نتایج در جدول شماره سه ارائه شده است.

---

1. Lin, Levin & Chui

جدول ۳- نتایج حاصل از تخمین مدل
Table3- Results of Model Estimation

FGLS	Random effects	Fixed effects	Variable
0.01*** (27.49)	-0.18** (-1.99)	-0.72*** (4.63)	لگاریتم نرخ واقعی ارز LREX
-0.56*** (-11.51)	-0.18 (0.34)	-0.15 (-0.25)	لگاریتم تولید ناخالص داخلی LGDPP
-1.13*** (-3.48)	-0.47 (-0.78)	0.66 (1.03)	لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه جهان LGDPPW
13.42*** (4.26)	4.08 (0.58)	-4.96 (0.51)	عرض از مبدا Intercept
	-	105.38***	F Stat
	18.76***	-	آزمون هاسمن Hausman Test
346.69***			LR Test

در جدول شماره سه نتایج ارائه شده از برآورد مدل مطالعه در سه حالت اثرات ثابت، تصادفی و مدل با رفع ناهمسانی واریانس مشاهده می‌شود. با توجه به جدول نتایج، آزمون F نشان‌دهنده پانل بودن داده‌ها، نتیجه به دست آمده از آزمون هاسمن نشان‌دهنده برتری مدل اثرات ثابت بر تصادفی و آماره لگاریتم حداکثر راست‌نمایی نیز نشان‌دهنده وجود ناهمسانی واریانس در مدل برآوردی است؛ بنابراین با توجه به نتایج آزمون‌های F، هاسمن و ناهمسانی واریانس و همچنین معناداری ضرایب به دست آمده برای متغیرها، مدل با رفع ناهمسانی واریانس (حداقل مربعات وزنی انعطاف‌پذیر) به عنوان مدل نهایی به منظور تفسیر نتایج انتخاب می‌شود.

با توجه به نتایج ارائه شده در جدول شماره چهار مشاهده می‌شود که متغیرهای لگاریتم نرخ واقعی، لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه و لگاریتم تولید ناخالص داخلی جهان اثر معناداری بر لگاریتم تراز تجاری ورزشی در کشورهای منتخب منا و در دوره زمانی ۲۰۱۸-۲۰۰۰ دارند. عرض از مبدا مدل نیز مثبت و معنادار شده است.

متغیر لگاریتم نرخ واقعی ارز در مدل با رفع ناهمسانی واریانس با ضریب ۰/۱۰ اثر مثبت و معناداری بر لگاریتم تراز تجاری ورزشی در کشورهای منتخب دارد؛ به عبارتی رابطه بلندمدت مثبت بین متغیرهای نرخ واقعی ارز و تراز تجاری ورزشی در کشورهای منتخب و دوره زمانی ۲۰۱۸-۲۰۰۰ وجود دارد؛ بنابراین با افزایش نرخ واقعی ارز، تراز تجاری ورزشی در کشورهای منتخب افزایش می‌یابد که نشان‌دهنده کاهش واردات یا افزایش صادرات یا هر دو در کشورهای منتخب است.

متغیر لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانۀ کشورهای منتخب در مدل برآوردی با ضریب $0/56$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد، اثر منفی و معناداری بر لگاریتم تراز تجاری ورزشی در کشورهای منتخب دارد؛ به عبارتی با افزایش یک واحد در تولید ناخالص داخلی سرانۀ این کشورها، کاهش در تراز تجاری ورزشی به میزان $0/56$ واحد خواهد بود؛ بنابراین این امر نشان می‌دهد کشورهای منتخب، واردکننده محصولات ورزشی هستند؛ به عبارتی افزایش و بهبود رشد اقتصادی قدرت این کشورها برای واردات بیشتر را افزایش می‌دهد و به واردات بیشتر منجر می‌شود؛ در نتیجه تراز تجاری ورزشی این کشورها کاهش می‌یابد.

لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانۀ جهانی نیز با ضریب $1/13$ ، در سطح اطمینان ۹۹ درصد اثر منفی و معناداری بر تراز تجاری ورزشی کشورهای منتخب دارد؛ بنابراین بهبود اقتصاد در کل دنیا به افزایش واردات کشورهای منتخب منجر می‌شود و موجب کاهش در تراز تجاری آن‌ها می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

صنعت ورزش یکی از صنایع متنوع در تجارت جهانی محسوب می‌شود و به لحاظ اقتصادی یکی از عوامل مهم برای احیای اقتصاد ملی در بسیاری از کشورهاست. تجارت خارجی همواره مقوله‌ای مهم در اقتصاد کشورهای پیشرفته جهان به‌شمار می‌آید و اکنون نیز به نیازی مبرم برای ادامه پیشرفت و تکامل صنعتی تبدیل شده است. تراز تجاری هر کشور بیانگر تحولات خارجی و شرایط اقتصادی آن است و در واقع مبین وضعیت اقتصادی آن کشور است؛ بنابراین تحلیل تغییرات آن همواره مدنظر اقتصاددانان و سیاست‌گذاران بوده است؛ از این‌رو فهم میزان و جهت اثرگذاری نرخ ارز که از متغیرهای مهم حوزه تجارت خارجی است، کمک شایانی به تدوین مناسب سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های بخش تجارت می‌کند. با توجه به این امر، در این مطالعه اثر بی‌ثباتی نرخ ارز بر تراز تجاری بخش ورزش در کشورهای منتخب منا بررسی شده است. بدین‌منظور از داده‌های ۱۱ کشور منتخب منا طی دوره زمانی ۲۰۱۸-۲۰۰۰ استفاده شد. سپس با استفاده از روش‌های مبتنی بر داده‌های پانلی از جمله تکنیک‌های اثرات ثابت، اثرات تصادفی و حداقل مربعات وزنی انعطاف‌پذیر سعی شد بهترین مدل برآوردی برای تفسیر و ارائه نتایج انتخاب شود. پس از بررسی آماره‌های لازم، مدل نهایی برای تفسیر نتایج انتخاب شد.

یکی از متغیرهای مهم در نظام اقتصادی نرخ ارز است. در کشورهایی که قسمت عمده درآمد دولت از محل عایدات ارزی ناشی از صدور مواد معدنی تأمین می‌شود، تغییر نرخ ارز مجموعه‌ای از تغییرات متفاوت و حتی متضاد را در بخش خارجی و داخلی اقتصاد به‌همراه دارد که برآیند آن می‌تواند بر

عملکرد اقتصاد کشور تأثیر مثبت یا منفی بگذارد (لطفی پور و بازرگان، ۲۰۱۶، ۷۶). نتایج به دست آمده از برآورد مدل نشان داد که در حالت کلی متغیرهای نرخ واقعی ارز، تولید ناخالص داخلی سرانه کشورهای منتخب منا و تولید ناخالص سرانه جهان اثرات معناداری بر تراز تجاری ورزشی (صادرات و واردات کالاهای ورزشی) کشورهای منتخب منا دارند. همچنین نتایج برآوردی نشان داد که بی ثباتی نرخ ارز در جهت افزایش آن، افزایش در تراز تجاری ورزشی کشورهای منتخب را به همراه دارد. با افزایش نرخ ارز و کاهش ارزش پول داخل، قیمت کالاهای وارداتی برای مصرف کنندگان ورزشی در داخل کشور گران تر می شود و باعث کاهش حجم واردات ورزشی می شود (خدادادی، شیرافکن و فریدفتی، ۲۰۱۸، ۵۲).

یافته دیگر پژوهش نشان داد از آنجاکه این کشورها بیشتر واردکننده کالاهای ورزشی هستند نه صادرکننده آن ها، با افزایش رشد اقتصادی این کشورها یا به عبارتی افزایش و بهبود رشد اقتصادی در این کشورها، قدرت آن ها برای واردات بیشتر افزایش می یابد و به واردات بیشتر منجر می شود؛ در نتیجه تراز تجاری ورزشی این کشورها کاهش می یابد؛ از این رو این امر اثر کاهشی بر تراز تجاری ورزشی آن ها دارد؛ بنابراین نتایج مطالعه نشان داد کشورهای منتخب مطالعه بیشتر واردکننده تجهیزات ورزشی اند؛ هر چند بهبود شرایط اقتصادی سبب کاهش تراز تجاری آن ها می شود. همچنین افزایش نرخ ارز در این کشورها می تواند تراز تجاری ورزشی این کشورها را بهبود دهد؛ به عبارتی این کشورها توان رقابتی کافی در عرصه جهانی برای محصولات ورزشی ندارند و تنها ایجاد مزیت قیمتی (کاهش قیمت کالاهای صادرات) باعث افزایش صادرات آن ها می شود که این امر ممکن است موجب بهبود در تراز تجاری شود، ولی تمرکز نکردن بر خود محصول و بهبود آن، در بلندمدت ممکن است صدمات جبران ناپذیری را به این حوزه وارد کند؛ بنابراین این کشورها در کنار افزایش قیمت ارز می توانند به اتخاذ سیاست های بهبود محصول صادراتی در جهت بهبود توان رقابتی این محصولات اقدام کنند. شایان ذکر است که در مطالعات گوناگون بر حسب تفاوت های موجود در عواملی چون نوع معیارهای سنجش نوسانات، نوع نرخ ارز، طول دوره بررسی شده و تواتر آن، استفاده از داده های جمعی و غیر جمعی و همچنین رهیافت برآورد مدل، نتایج متفاوت و متضادی در زمینه نوع تأثیر گذاری ریسک نرخ ارز بر تراز تجاری حاصل شده است. براساس نتایج این مطالعه و به منظور ارائه راهکارهای کاربردی و سیاستی، در حالت کلی می توان توصیه زیر را برای اثرگذاری هرچه بهتر و بیشتر این مطالعه ارائه کرد. از جمله اقدامات لازم در جهت واقعی سازی نرخ ارز به منظور ایجاد مزیت قیمتی در جهت بهبود تراز تجاری، تدوین سیاست های مناسب در جهت کاهش وابستگی به واردات محصولات ورزشی و برنامه ریزی مناسب در جهت بهبود صنعت این بخش به منظور برخورداری بیشتر از رشد اقتصادی را می توان بیان کرد.

تاکنون مطالعاتی در حوزه اقتصاد ورزش و تجارت کالاهای ورزشی از قبیل بررسی مزیت نسبی و رقابت‌پذیری کالاهای، برآورد تولید ناخالص ورزشی، قیمت‌گذاری کالاهای ورزشی و اثر نرخ ارز بر قیمت واردات کالاهای ورزشی انجام گرفته‌اند که نشان‌دهنده اهمیت و اثرگذاری صنعت کالاهای ورزشی بر اقتصاد کشور هستند، اما تاکنون پژوهشی در حوزه تراز تجاری کالاهای ورزشی و اثر بی‌ثباتی نرخ ارز بر کشورهای منتخب منا که عمده آن‌ها جزو کشورهای وابسته به نفت هستند، انجام نشده است؛ بنابراین امید است نتایج پژوهش حاضر گامی در راستای توسعه اقتصادی کشورهای این منطقه باشد.

References

1. Ahmadi Shadmehri, M. T., & Ahmadian Yazdi, F. (2012). The effect of real exchange rate on Iranian non-oil trade balance in trade relations with Germany. *Journal of Regional Economics and Development*, 19(4), 114-155. (in Persian).
2. Arize, A., Malindretos, J., & Emmanuel, I. (2017). Do exchange rate changes improve the trade balance: An asymmetric nonlinear cointegration approach. *International Review of Economics and Finance*, 49, 313-326.
3. Bahmani-Oskooee, M., & Halicioglu, F. (2017). Asymmetric effects of exchange rate changes on Turkish bilateral trade balances. *Economic Systems*, 41(2), 279-296.
4. Bahmani-Oskooee, M., & Hegerty, S. W. (2011). The J-curve and NAFTA: Evidence from commodity trade between the US and Mexico. *Applied Economics*, 43(13), 1579-93.
5. Bahmani-Oskoe, M., & Kantiapong, T. (2001). Bilateral J-curve between Thailand and her trading partners. *Journal of Economic Development*, 26(2), 107-117.
6. Dogru, T., Isik, C., & Sirakaya-Turk, E. (2019). The balance of trade and exchange rates: Theory and contemporary evidence from tourism. *Tourism Management*, 74, 12-23.
7. Faalju, H. R., & Nazari Sefidan, R. (2019). Investigating the nonlinear effect of real exchange rate on Iran's balance of trade: Smooth transition regression approach. *Quarterly Journal of Economic Research and Policies*, 26(88), 245-68. (in Persian).
8. Gholamzadeh Fasandoz, H. (2016). Sport as an industry in Finland: Exploring the economic significance, contributions, and development of the sport sector as an industry (Unpublished doctoral dissertation). Finland, Jyväskylä, University of Jyväskylä.
9. Gholami JfarAbadi, S., & Fetras, M.H. (2016). Investigating the Impact of Foreign Exchange Policy Changes on Iran's Macroeconomic Variables. *Economic Journal*, 10, 23-51.

10. Hamidi, Gh., Rasuli, H., & Jafarpur, V. (2017). Investigating the export, import and trade balance of Iran during 1978-2015. Ministry of Economic Affairs and Finance Zanjan Province, Department of Economic Affairs and Finance. Economic Deputy - Monetary and Financial Policy Study and Analysis Group, Available at: <http://zn.mefa.gov.ir>. (in Persian).
11. Kalyoncu, H., Ozturk, I., Artan, S., & Kalyoncu, S. (2009). Devaluation and trade balance in Latin American countries. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, 27(1), 115-128.
12. Kazerooni, A., Barghi Oskooee, M., Asgharpur, H., & Abolhasanbeigi, H. (2019). The evaluation of the impact of volatility of oil revenue on the relationship between exchange rate and trade balance of Iran: Non-Linear approach. *Journal of Economic Research (Tahghighat- E- Eghtesadi)*, 54(1), 125-145. (in Persian).
13. Khodadadi, M. R., Shirafkan, M., FaridFathi, M., & Masoom Zadeh, S. (2019). Investigation of sanctions effect on Iran's trade and major trading partners and trend forecasting in the sports industry. *Sport Management Studies*, 11(57), 39-58. (in Persian).
14. Lotfipour, M. R., & Bazargan, B. (2016). Investigating the effects of effective real exchange rate changes, exports and imports on Iran's trade balance. *Sustainable Development Research (Formerly Economic Research)*, 1, 73-94. (in Persian).
15. Mesbahi, M., Haghghat, J., Kazerooni, S. A., Fallahi, F., & Asgharpour, H. (2017). Exchange rate pass-through into import price in Iran economy with emphasis on volatility of oil revenues (nonlinear approach). *Applied theories of economics*, 2, 77-100. (in Persian).
16. Narayan, P. (2004). www.Zennm's trade balance: Evidence of the J-curve and granger causality. *Applied Economics Letters*, 11(6), 351-354.
17. Reis Gomes, F. A., & Senne Paz, L. (2005). Can real exchange rate devaluation improve the trade balance? The 1990_1998 Brazilian case. *Applied Economics Letters*, 12(9), 525-528.
18. Rose, A. K. (1990). Exchange rates and the trade balance: Some evidence from developing countries. *Economics Letters*, 34(3), 271-275.
19. Rose, A. K. (1991). The role of exchange rates in a popular model of international trade: Does the Marshall Lerner's condition hold? *Journal of International Economics*, 30(3-4), 301-316.
20. RezaGolizadeh, M., Aghayi, M., & Kivanpor, M. (2018). Evaluating the impact of world oil prices on the external current account in Iran. *Quarterly Energy Economics Review*, 14(56), 145-177. (in Persian).
21. Sarlab, R. (2018). The effect of exchange rate regimes and inflationary environment on exchange rate passes through on sporting's import price index and business partners (Unpublished doctoral dissertation). Tabriz University, Tabriz, Iran. (in Persian).
22. Sharifian, E., Yousefi, M. H., & Ghahraman Tabrizi, K. (2016). Comparison internal-sector barriers for competition with foreign products in Iran sports industry. *Applied Research in Sport Management*, 5(1), 73-82. (in Persian).

استناد به مقاله

سرلاب، رقیه، و سیدعامری، میرحسن. (۱۳۹۹). تأثیر بی‌ثباتی نرخ ارز بر تراز تجاری بخش ورزش در کشورهای منتخب منا. مطالعات مدیریت ورزشی، ۱۲(۶۴)، ۱۷-۳۲. شناسه دیجیتال: 10.22089/smrj.2020.8573.2930

Sarlab, R., & Seyed Ameri, M. H. (2021). The Effect of Exchange Rate Volatility on Trade Balance Sports Sector in Selected Countries in the MENA. *Sport Management Studies*, 12(64), 17-32. (in Persian). DOI: 10.22089/smrj.2020.8573.2930

The Effect of Exchange Rate Volatility on Trade Balance Sports Sector in Selected Countries in the MENA

R. Sarlab¹, M. H. Seyed Ameri²

1. Assistant Professor of Sport Management, Faculty of Sports Sciences, Urmia University (Corresponding Author)
2. Professor of Sport Management, Faculty of Sports Sciences, Urmia University

Received: 2020/03/04

Accepted: 2020/07/13

Abstract

This study examined the effect of exchange rate volatility on trade balance sports sector in selected countries in the MENA. For this purpose, the export and import data of sports goods of 11 selected countries of Mena were collected during the period 2000-2018, which was from the website of the World Trade Center. The purpose of this study is applied research and descriptive-analytical in terms of research method. Data on exports and imports of goods and MENA selected countries of the World Trade Center site were collected. The statistics of variables related to countries GDP per capita, world GDP per capita and real exchange rate are also collected from the World Bank. Then, panel data methods such as fixed effects techniques, random effects and flexible squares were tried to select the best estimation model to interpret and present the results. Finally, after reviewing the necessary statistics, the final model was selected to interpret the results with the help of EViews version 9 software. The results showed that variables of real exchange rate logarithm, per capita GDP and world GDP logarithm have significant effect on logarithm of sport trade balance in MENA countries. Therefore, formulating appropriate policies to reduce dependence on imports of sports products and proper planning to improve the industry is necessary.

Keywords: Exchange Rate Volatility, Trade Balance Sports Sector, Export and Imports, Sports Industry.

---

1. Email: rsarlab@yahoo.com
2. Email: m.ameri@urmia.ac.ir